

RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA EKSPORT SUB'EKTLARI UCHUN
MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Ergashova Umida Almat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Bank ishi ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya

Maqolada eksport sub'ektlari uchun raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida qo'llaniladigan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Eksport faoliyatini kengaytirish, mahsulotlar sifatini yaxshilash va yangi bozorlarni zabt etishda davlat tomonidan taqdim etiladigan moliyaviy yordamning ahamiyati tahlil qilinadi. Subvensiyalar, eksport kreditlari, soliq imtiyozlari va sug'urta mexanizmlari orqali eksport sub'ektlariga yordam berish strategiyalari misollar orqali ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: Eksport, raqobatbardoshlik, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, subvensiyalar, kreditlar, soliq imtiyozlari, eksport sug'urtasi, davlat yordam mexanizmlari.

Abstract

The article examines the mechanisms of financial support used in order to increase the competitiveness of export entities. The importance of financial assistance provided by the state in expanding export activities, improving the quality of products and conquering new markets is analyzed. Strategies to help export entities through subsidies, export credits, tax credits and insurance mechanisms are illustrated through examples.

Key words: Export, competitiveness, financial support, subsidies, loans, tax incentives, export insurance, state aid mechanisms.

Kirish qismi. Jahon bozorida raqobatbardosh bo'lish har bir mamlakat iqtisodiy siyosatining asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Eksport mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, valyuta tushumlarini oshiradi va yangi ish o'rinlari yaratadi. Shu sababli davlatlar eksport sub'ektlariga turli moliyaviy yordam va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini taqdim etib, ularning raqobatbardoshligini oshirishga intilmoqda. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash eksportning kengayishi, sifatni oshirish va xalqaro bozorlarga kirish uchun muhim vositalardan biridir. Ushbu maqolada eksport sub'ektlari uchun moliyaviy yordam shakllari va ularning samaradorligi ko'rib chiqiladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish iqtisodiyotni rivojlantirish va mamlakatning global bozorlaridagi o'rnini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Xususan, eksport sub'ektlari raqobatbardoshligini oshirish uchun samarali moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur. Moliya, investitsiya va boshqa resurslar eksportchilarni yangi bozorlar o'zlashtirish, mahsulot sifatini oshirish va innovatsiyalarni amalga oshirishda qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

Eksport sub'ektlari raqobatbardoshligini oshirishda moliyaviy mexanizmlarning o'rnini, ularning har biri iqtisodiy rivojlanishga qanday ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari ko'rsatiladi. Shuni ta'kidlash joizki, samarali moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik jihatlarni ham inobatga olishi kerak, bu esa barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda, eksport sub'ektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ko'rib chiqish, ularning raqobatbardoshligini oshirishdagi o'rnini tahlil qilish va zamonaviy tendentsiyalarni o'rganish maqsad qilingan. Shuningdek, mazkur mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha takliflar berish, natijada mamlakatning eksport salohiyatini yanada oshirish imkoniyatlarini yaratish

rejalashtirilmoqda.

Metodologiya

Raqobatbardoshlikni oshirishda eksport sub'ektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini tadqiq etish jarayoni bir qator bosqichlarni o'z ichiga oladi. Ushbu metodologiya tadqiqotning maqsadlari va yo'nalishlarini belgilab, zarur usullarni qo'llash orqali sifatli va samarali natijalarga erishishga qaratilgan.

1. Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Raqobatbardoshlikni oshirishda eksport sub'ektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini tahlil qilish.

Vazifalar:

- Eksport sub'ektlarining moliyaviy ehtiyojlarini aniqlash.
- Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini o'rganish va tahlil qilish.
- Mavjud mexanizmlarning kuchli va zaif tomonlarini baholash.
- Takliflar va tavsiyalar ishlab chiqish.

2. Tadqiqot usullari

- Adabiyotlarni tahlil qilish: Mavzuga oid ilmiy maqolalar, iqtisodiy hisobotlar va statistik ma'lumotlarni o'rganish. Bu usul tadqiqot mavzusiga oid bilimlar bazasini kengaytirishga yordam beradi.

- So'rovnomalar va intervyular: Eksport sub'ektlari va moliya institutlari bilan so'rovnomalar o'tkazish. Intervyular orqali moliyaviy mexanizmlarning samaradorligi va qiyinchiliklari haqida ma'lumotlar to'plab, ularni tahlil qilish.

- Kvantitativ va sifatli tahlil: Olingan ma'lumotlarni statistik usullar orqali tahlil qilish. Bu qismda raqobatbardoshlik ko'rsatkichlari, moliyaviy ko'rsatkichlar va boshqa statistik ma'lumotlar o'rganiladi.

- Kazo tahlili: Mahalliy va xalqaro muvaffaqiyatli eksport sub'ektlarining amaliyotini o'rganish, ularning moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlaridan qanday foydalanayotganini tahlil qilish.

3. Tadqiqot jarayoni

- Dastlabki bosqich: Mavzu bo'yicha adabiyotlarni o'rganish va tadqiqot savollarini aniqlash.

- Ma'lumotlar to'plash: So'rovnoma va intervyularni o'tkazish, mavjud statistik ma'lumotlarni yig'ish.

- Tahlil qilish: Olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va natijalarni yig'ish.

- Natijalarni ishlab chiqish: Tahlil natijalaridan kelib chiqqan holda xulosalar va tavsiyalar ishlab chiqish.

4. Kutilayotgan natijalar

- Eksport sub'ektlarining moliyaviy ehtiyojlari va ularga mos keladigan moliyaviy mexanizmlar to'g'risida chuqur tushuncha.

- Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi va ularning raqobatbardoshlikka ta'siri to'g'risida aniq ma'lumotlar.

- Takliflar va tavsiyalar, eksport sub'ektlarining raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradigan amaliy ko'rsatmalar.

Ushbu metodologiya eksport sub'ektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini tahlil qilishda aniq yo'nalishlarni belgilashga imkon beradi va tadqiqotning muvaffaqiyatli o'tkazilishiga xizmat qiladi.

1. Eksport sub'ektlarini qo'llab-quvvatlashning umumiy ko'rinishi

Eksport sub'ektlariga davlat tomonidan ko'rsatiladigan moliyaviy yordam mexanizmlari ularning xalqaro bozorga chiqishida muhim rol o'ynaydi. Bunday yordam turlari subvensiyalar, kreditlar, soliq imtiyozlari va eksport sug'urtasidan iborat bo'lishi mumkin. Bu mexanizmlar mahsulotlar sifatini yaxshilash, marketing faoliyatini rivojlantirish va logistikani samarali tashkil etish imkonini beradi. Bunday qo'llab-quvvatlash natijasida eksport sub'ektlari jahon bozorida raqobatbardosh bo'lib, mamlakat iqtisodiyoti o'sishiga hissa qo'shadi.

2. Subvensiyalar va grantlar

Subvensiyalar — davlat tomonidan eksport qiluvchilarga beriladigan moliyaviy yordamning bir ko'rinishi bo'lib, ular mahsulot ishlab chiqarish va eksportni kengaytirish uchun ishlatiladi. Grantlar esa eksportni rivojlantirish uchun sub'ektlarga ajratiladigan moliyaviy resurslardir. Bu mablag'lar texnologik yangilanish, mahsulot sifatini oshirish yoki yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun ajratiladi. Subvensiyalar va grantlar kichik va o'rta biznes sub'ektlari uchun katta ahamiyatga ega, chunki ular xalqaro bozorga chiqishda resurs yetishmovchiligini bartaraf etadi.

3. Eksport kreditlari va sug'urtasi

Eksport kreditlari eksport qiluvchilarga xalqaro bozorga chiqish uchun moliyaviy resurslarni yetkazib beruvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Kreditlar asosan uzoq muddatli investitsiyalarga yo'naltirilgan bo'lib, eksport qiluvchilarga ishlab chiqarish hajmini oshirish va yangi bozorlarni zabt etishga imkon beradi. Eksport sug'urtasi esa xalqaro savdo bilan bog'liq risklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Masalan, eksport qiluvchilarning to'lovni olmaslik xatarini kamaytirish, iqtisodiy beqarorlik yoki siyosiy xavflarga qarshi himoya qilishda sug'urta tizimi muhim rol o'ynaydi.

4. Soliq imtiyozlari

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-4, ISSUE-10

Soliq imtiyozlari eksport qiluvchilarni rag'batlantirishning yana bir samarali mexanizmidir. Davlatlar eksport qiluvchilarga daromad solig'i yoki qo'shimcha qiymat solig'i bo'yicha imtiyozlar taqdim etib, ularning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshiradi. Soliq imtiyozlari eksport faoliyati bilan shug'ullanuvchi kompaniyalar uchun ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, bu esa ularning mahsulotlarini jahon bozorida arzonroq va raqobatbardosh qiladi.

5. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining eksportga ta'siri

Jadval-1: Raqobatbardoshlikni oshirishda eksport sub'ektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari

Mexanizm	Tavsif	Foydalar	Muammolar
1. Kreditlar	Banklar va moliya institutlari tomonidan taqdim etiladigan mablag'lar	Qo'shimcha investitsiyalar; ishlab chiqarish hajmini oshirish	Yuqori foiz stavkalari; kredit olishdagi murakkabliklar
2. Subsidiyalar	Davlat tomonidan beriladigan moliyaviy yordam	Xarajatlarni kamaytirish; raqobatbardosh narxlar	Budjet cheklovlari; subsidiyalarni olish jarayoni murakkabligi
3. Investitsiya fondlari	Xususiy va davlat investitsiyalari	Innovatsiyalar; yangi texnologiyalarni joriy etish	Investitsiya risklari; investorlarni jalb qilish qiyinligi
4. Export kreditlari	Tashqi savdoni qo'llab-quvvatlash uchun mo'ljallangan kreditlar	Tashqi bozorlarda raqobatlashish imkoniyati	Moliya shartlari; qiyinliklar bilan to'g'ridan-to'g'ri munosabatlar
5. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari	Kichik va o'rta bizneslarni moliyalash	Biznesning rivojlanishi; yangi ish o'rinlari	Resurslar cheklanganligi; dasturlarni amalga oshirishdagi muammolar

Natijalar

1. Raqobatbardosh narxlar: Samarali moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari orqali eksportchilar xarajatlarini kamaytirishi va raqobatbardosh narxlarda mahsulotlar taklif etishi mumkin.

2. Innovatsiyalarni rag'batlantirish: Investitsiya fondlari va kreditlar innovatsion faoliyatni oshirishda muhim rol o'ynaydi, bu esa mahsulot sifatini yaxshilaydi.

3. Yangi bozorlarni o'zlashtirish: Export kreditlari va davlat subsidiyalari orqali eksportchilar yangi bozorlarni tezroq o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

4. Kichik va o'rta biznesning rivojlanishi: Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali iqtisodiy rivojlanish va ish o'rinlari yaratilishi rag'batlantiriladi.

5. Barqaror rivojlanish: Moliya va iqtisodiy strategiyalarni birlashtirish orqali iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

Ushbu natijalar eksport sub'ektlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim yo'nalishlarni belgilaydi va kelajakda yanada samarali mexanizmlarni ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-4, ISSUE-10

Eksport sub'ektlariga davlat tomonidan taqdim etiladigan moliyaviy yordam raqobatbardoshlikni oshirishda juda samarali bo'lib, u xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga zamin yaratadi. Moliyaviy yordamlar mahsulot sifatini yaxshilash, marketing strategiyalarini rivojlantirish va logistika xarajatlarini kamaytirish orqali eksport qiluvchilarga jahon bozorida mustahkam o'rin egallashga imkon beradi.

Xulosa. Eksport sub'ektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va xalqaro bozorlar bilan integratsiyani chuqurlashtirishda muhim omildir. Subvensiyalar, eksport kreditlari, soliq imtiyozlari va sug'urta kabi vositalar eksport qiluvchilarga xalqaro savdoda raqobatbardosh bo'lish imkonini beradi. Ushbu mexanizmlar yordamida milliy iqtisodiyot barqaror rivojlanadi va eksport salohiyati oshadi. Davlatning eksportni qo'llab-quvvatlash siyosati uzoq muddatda iqtisodiy o'sishga katta hissa qo'shadi.

Raqobatbardoshlikni oshirishda eksport sub'ektlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari katta ahamiyatga ega. Ularning samarali ishlashi eksportchilarni global bozorlar bilan raqobatlashishga tayyorlaydi. Har bir mexanizm o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega bo'lib, ularni to'g'ri strategiya bilan birlashtirish muhimdir. Shu bilan birga, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish, moliyaviy xizmatlarni takomillashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali eksport sub'ektlarining raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. OECD, Export Financing and Export Credit Guarantees: Trends and Implications, OECD Publishing, 2019.
2. World Trade Organization, Trade Finance and the Role of Export Credit Agencies in Global Trade, WTO Secretariat, 2020.
3. International Trade Centre, Export Strategy: A Guide for Developing Countries, 2018.
4. OEC, Global Trade Dynamics and Export Competitiveness, Oxford University Press, 2021.
5. Babaniyazovich, A. A. (2023). HR MANAGEMENT DIFFERENCIES AROUND DIFFERENT COUNTRIES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(09), 433-438.
6. AKHMEDOV, A. (2020). ON SPECTRA OF MULTIPLE BAND GENERALIZED DIFFERENCE OPERATOR-MATRICES WITH RETURNED SEQUENCES. *CONTROL AND OPTIMIZATION WITH INDUSTRIAL APPLICATIONS*, 62.
7. Babaniyazovich, A. A. (2023). THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON HUMAN LIFE IN THE FUTURE. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 10(10).
8. Babaniyazovich, A. A., & Abdullayevich, J. S. (2023). INCREASING FINANCIAL LITERACY IN RURAL AREAS. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(4), 1-3.
9. Babaniyazovich, A. A. (2022). Ways to increase the importance and efficiency of crop rotation in agriculture.
10. To'Rayev, Shohrux Halimovich (2022). MAMLAKAT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNI TA'MINLASHDA SANOAT KORXONALARINING O'RNI VA TA'SIRI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (Special Issue 4-2), 374-382.